భారతదేశ సర్వోన్నత న్యాయస్థానం

క్రిమినల్ అప్పీలు అధికార పరిధి

క్రిమినల్ అప్పీల్ నెం.2574/2024

(@స్పెషల్ లీవ్ పిటిషన్ (క్రిమినల్) నెం. 2123/2024)

మెస్సర్స్ సాస్ ఇన్ఫ్రాటెక్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్ అప్పీలుదారు (లు)

వెర్సస్

తెలంగాణ రాష్ట్రం & మరొకరు ప్రతివాది (లు)

ఉత్తర్వు

1. అనుమతి మంజూరు చేయబడింది.

2. అప్పీలుదారు దాఖలు చేసిన ప్రస్తుత అప్పీల్ - ఫిర్యాదుదారుడు 14.09.2023 నాటి తీర్పు మరియు ఉత్తర్వులకు వ్యతిరేకంగా హైదరాబాద్ లోని తెలంగాణ రాష్ట్ర హైకోర్టు ఆమోదించిన క్రిమినల్ పిటిషన్ నెం.8938/2023 లో, రెండవ ప్రతివాది దాఖలు చేసిన పిటిషన్ను హైకోర్టు అనుమతించింది – నిందితుడిపై క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్, 1973 యొక్క సెక్షన్ 482 కింద S. R. No.3297/2023 లో ప్రిన్సిపల్ జూనియర్ సివిల్ జడ్జి-కమ్-XI అదనపు మెట్రోపాలిటన్ మేజిస్ట్రేట్, మేడ్చల్-మల్కాజ్గిరి జిల్లా, కూకట్ పల్లి ఆమోదించిన తేదీ 30.06.2023 నాటి డాకెట్ ఉత్తర్వును పక్కన పెట్టారు(ఇకపై "ట్రయల్ కోర్ట్" గా సూచించబడుతుంది).

3. ట్రయల్ కోర్టు 30-6-2023 న ఈ క్రింది డాకెట్ ఉత్తర్వును జారీ చేసింది:-

"ఫిర్యాదుదారుడు హాజరైనాడు. ఫిర్యాదుదారుడి తరపు న్యాయవాది హాజరయ్యారు. ఫిర్యాదుదారుడి తరపున న్యాయవాది వాదనలు విన్నాను. ఫిర్యాదును పరిశీలించాను. ఫిర్యాదు పరిశీలన, పత్రాలు మరియు ఫిర్యాదుదారుడి తరపున న్యాయవాది చేసిన సమర్పణపై, ఈ కోర్టు ప్రాథమిక కేసును కనుగొంది, అందువల్ల ఈ ఫిర్యాదును SHO, బాచుపల్లి పోలీసు స్టేషన్ లో సెక్షన్ Cr.P.C. లోని 156 (3) కింద నమోదు చేసి దర్యాప్తు మరియు నివేదిక కోరదమైనది."

4. 2 వ ప్రతివాది – వ్యధితుడైన నిందితుడు హైకోర్టు ముందు పైన పేర్కొన్న క్రిమినల్ పిటిషన్ను దాఖలు చేశాడు, దీనిలో హైకోర్టు దానిని అనుమతించినప్పుడు, ఈ క్రింది విధంగా పేర్కొంది:

> "పేరా 7 – అందువల్ల, 30.06.2023 నాటి డాకెట్ ఆర్డర్ సరైన కారణాలు లేకుండా చేయబడిందని, అందువల్ల అది పక్కన పెట్టబడుతుందని ఈ కోర్టు గణనీయమైన అభిప్రాయాన్ని వెలిబుచ్చింది.
>
> పేరా 8 – దీనిని దృష్టిలో ఉంచుకుని, ప్రిన్సిపల్ జూనియర్ సివిల్ జడ్జి-కమ్-XI అదనపు మెట్రోపాలిటన్ మేజిస్ట్రేట్, మేడ్చల్-మల్కాజ్గిరి జిల్లా, కూకట్ పల్లి S. R. No.3297/2023 లో ఆమోదించిన 30.06.2023 నాటి డాకెట్ ఉత్తర్వు, దీని ద్వారా పక్కన పెట్టబడింది మరియు 30.06.2023 నాటి డాకెట్ ఉత్తర్వు ఫలితంగా ఏదైనా ఎఫ్ఐఆర్ నమోదు చేయబడి ఉంటే, ఆ ఎఫ్ఐఆర్ కూడా పక్కన పెట్టబడుతుంది మరియు క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్, 1973 ప్రకారం ఉద్దేశించిన విధానాన్ని అనుసరించడానికి మరియు తగిన ఉత్తర్వులను జారీ చేయడానికి ఈ విషయాన్ని ట్రయల్ కోర్టుకు తిరిగి పంపబడుతుంది."

5. ఇరు పక్షాల తరపున హాజరైన న్యాయవాదుల వాదనలు విన్నాను మరియు రికార్డులోని విషయాలను పరిశీలించాను.

6. ఇది Cr.P.C లోని సెక్షన్ 156 (3) కింద మేజిస్ట్రేట్ అధికారాలకు సంబంధించి శాసనము అని గమనించవచ్చు.

7. "దేవరపల్లి లక్ష్మీనారాయణ రెడ్డి మరియు ఇతరులు వర్సెస్ వి. నారాయణ రెడ్డి మరియు ఇతరులు" (1976) 3 SCC 252 లో, ఈ కోర్టు Cr.P.C. లోని 156 (3) మరియు 200 సెక్షన్ల కింద మేజిస్ట్రేట్ యొక్క అధికారాలను వేరు చేస్తూ ఉంది. పి. సి. క్రింది విధంగా నిర్వహించబడింది:–

> "ఒక మేజిస్ట్రేట్ ఫిర్యాదును స్వీకరించినప్పుడు, ఫిర్యాదులో ఆరోపించిన వాస్తవాలు, నేరం జరిగినట్లు వెల్లడిస్తే, అతను గుర్తించటానికి కట్టుబడి ఉండడు.
>
> "కాగ్నిజెన్స్ తీసుకోవచ్చు" అనే పదాల వాడకం నుండి ఇది స్పష్టంగా తెలుస్తుంది, అవి సంభవించే సందర్భంలో "తప్పక కాగ్నిజెన్స్ తీసుకోవాలి" తో సమానం కాదు. "మే (may)" అనే పదం ఈ విషయంలో మేజిస్ట్రేట్ కు అధికారాలను ఇస్తుంది. ఫిర్యాదును చదివిన తరువాత, అందులోని

ఆరోపణలు గుర్తించదగిన నేరాన్ని బహిర్గతం చేస్తాయని మరియు సెక్షన్ 156 (3) కింద దర్యాప్తు కోసం పోలీసులకు ఫిర్యాదును పంపడం న్యాయానికి అనుకూలంగా ఉంటుందని మరియు మేజిస్ట్రేట్ యొక్క విలువైన సమయాన్ని వృధా చేయకుండా కాపాడుతుందని అతను కనుగొంటే, ఇది ప్రధానంగా దర్యాప్తు చేయాల్సిన పోలీసుల విధి, నేరాన్ని గుర్తించడానికి ప్రత్యామ్నాయంగా ఆ మార్గాన్ని అవలంబించడంలో అతను సమర్థించబడతాడు.

ఇది యాదృచ్ఛిక ప్రశ్నను లేవనెత్తుతుంది: సెక్షన్ 190 పరిశీలనలో ఒక మేజిస్ట్రేట్ "ఒక నేరాన్ని గుర్తించడం" అంటే ఏమిటి? ఈ వ్యక్తీకరణ కోడ్ రూపంలో నిర్వచించబడలేదు. కానీ కోడ్ యొక్క పథకం నుండి, సెక్షన్ 190 యొక్క కంటెంట్ మరియు ఉపశీర్షిక,శీర్షిక మరియు సెక్షన్ 190 నుండి 199 వరకు సంభవించే చాప్టర్ XIV యొక్క శీర్షిక నుండి, కోర్టు పరిగణనలోకి తీసుకున్నప్పుడు మాత్రమే కోర్టులో కేసును ఏర్పాటు చేయవచ్చని స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. అటువంటి అవగాహనను తీసుకునే మార్గాలు సెక్షన్ 190 (1) లోని క్లాజులు (ఎ), (బి) మరియు (సి) లో పేర్కొనబడ్డాయి. మేజిస్ట్రేట్ నేరాన్ని గుర్తించారా లేదా అనేది నిర్దిష్ట కేసు పరిస్థితులపై ఆధారపడి ఉంటుంది, ఇందులో కేసును ప్రారంభించాలని కోరుకునే విధానం మరియు మేజిస్ట్రేట్ తీసుకున్న ప్రాథమిక చర్య యొక్క స్వభావం. స్థూలంగా చెప్పాలంటే, ఫిర్యాదును స్వీకరించినప్పుడు, మేజిస్ట్రేట్ సెక్షన్ 200 మరియు 1973 కోడ్ యొక్క చాప్టర్ XV లోని తదుపరి సెక్షన్ల కింద విచారణ ప్రయోజనాల కోసం దృష్టి సారించి, అతను సెక్షన్ 190 (1) (ఎ) యొక్క అర్థంలో నేరాన్ని గుర్తించినట్లు చెబుతారు. XVవ అధ్యాయం కింద కొనసాగడానికి బదులుగా, అతను తన అభీష్టానుసారం న్యాయపరంగా, దర్యాప్తు ప్రయోజనం కోసం సెర్చ్ వారెంట్ జారీ చేయడం లేదా వివేచనానుసారము 156 (3) కింద పోలీసులు దర్యాప్తుకు ఆదేశించడం వంటి ఇతర రకాల చర్యలు తీసుకున్నట్లయితే, అతను ఏదైనా నేరాన్ని గుర్తించినట్లు చెప్పలేము.

12వ అధ్యాయంలో సెక్షన్ 156 (3) : "పోలీసులకు సమాచారం మరియు దర్యాప్తు చేయడానికి వారి అధికారాలు "; అయితే సెక్షన్ 202 శీర్షికను కలిగి ఉన్న చాప్టర్ XV లో ఉంది:"న్యాయాధికారులకు ఫిర్యాదుల గురించి "సెక్షన్ 156 (3) కింద పోలీసు దర్యాప్తుకు ఆదేశించే అధికారం, సెక్షన్ 202 (1) ద్వారా ఒసగబడిన ప్రత్యక్ష దర్యాప్తుకు ఉన్న అధికారానికి భిన్నంగా ఉంటుంది. రెండూ వేర్వేరు దశలలో వేర్వేరు రంగాలలో పనిచేస్తాయి. మొదటిది ప్రీ-కాగ్నిజెన్స్ దశలో, రెండవది మేజిస్ట్రేట్ కేసు పరిశీలనలో ఉన్నప్పుడు పోస్ట్-కాగ్నిజెన్స్ దశలో ఉపయోగించబడుతుంది. అంటే, గుర్తించదగిన నేరానికి సంబంధించిన ఫిర్యాదు విషయంలో,

సెక్షన్ 156 (3) కింద ఉన్న అధికారాన్ని మేజిస్ట్రేట్ సెక్షన్ 190 (1) (ఎ) కింద నేరాన్ని గుర్తించే ముందు ఉపయోగించవచ్చు .కానీ అతను ఒకసారి అటువంటి అవగాహన తీసుకొని, XVవ అధ్యాయంలో పొందుపరచబడిన విధానాన్ని ప్రారంభించినట్లయితే, అతను పూర్వ-గుర్తింపు దశకు తిరిగి మారడానికి మరియు సెక్షన్ 156 (3) ను పొందటానికి సమర్థుడు కాదు. సెక్షన్ 156 లోని సబ్-సెక్షన్ (3) కింద చేసిన ఉత్తర్వు, సెక్షన్ 156 (1) కింద తమ సమగ్ర దర్యాప్తు అధికారాలను వినియోగించుకోవాలని పోలీసులకు ఉద్దేశపూర్వకంగా గుర్తు చేయడం లేదా తెలియజేసే స్వభావం కలిగి ఉంటుందని గమనించవచ్చు.అటువంటి దర్యాప్తు మొత్తం నిరంతర ప్రక్రియను కలిగి ఉంటుంది, ఇది సెక్షన్ 156 కింద సాక్ష్యము సేకరణతో ప్రారంభమై, సెక్షన్ 173 కింద నివేదిక లేదా ఛార్జ్ షీట్తో ముగుస్తుంది.మరోవైపు, చాప్టర్ XV కింద విచారణలో మేజిస్ట్రేట్ కొన్ని సాక్ష్యము సేకరించిన దశలో సెక్షన్ 202 వస్తుంది, అయితే సూచించిన ప్రక్రియలో తదుపరి దశకు సంబంధించి నిర్ణయం తీసుకోవడానికి ఇది సరిపోదని భావిస్తారు.

అటువంటి పరిస్థితిలో, ఆ విభాగం పరిధిలోకి వచ్చే పరిమితుల్లో "కొనసాగడానికి తగిన ఆధారం ఉందా లేదా అని నిర్ణయించే ఉద్దేశ్యంతో" దర్యాప్తు చేయమని ఆదేశించడానికి సెక్షన్ 202 కింద మేజిస్ట్రేట్కు అధికారం ఉంది.అందువల్ల సెక్షన్ 202 కింద దర్యాప్తు యొక్క లక్ష్యం పోలీసు నివేదికపై కొత్త కేసును ప్రారంభించడం కాదు, కానీ మేజిస్ట్రేట్ తన ముందు వచ్చిన ఫిర్యాదుపై ఇప్పటికే ఏర్పాటు చేసిన చర్యలను పూర్తి చేయడంలో సహాయపడటం.”

8. పైన పేర్కొన్న వాటిని దృష్టిలో ఉంచుకుని, మేజిస్ట్రేట్ తన న్యాయపరమైన అభీష్టానుసారం Cr.P.C లోని సెక్షన్ 156 (3) కింద దర్యాప్తును నిర్దేశించినప్పుడు, అతను ఏ నేరాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకున్నాడని చెప్పలేము. మేజిస్ట్రేట్ తన దృష్టి కేంద్రీకరించిన తరువాత మాత్రమే సెక్షన్ 200 Cr.P.C యొక్క అధ్యాయం XV కింద విధానాన్ని అనుసరించడానికి మొగ్గుచూపుతారు. సెక్షన్లు 200 ను ఆశ్రయించడం ద్వారా, అతను నేరాన్ని గుర్తించినట్లు చెప్పవచ్చు.

9. 2వ ప్రతివాది తరపు న్యాయవాది ఈ కోర్టు నిర్ణయాన్ని "ప్రియాంకా శ్రీవాస్తవ మరియు మరొకరు వర్సెస్ స్టేట్ ఆఫ్ ఉత్తర ప్రదేశ్ మరియు ఇతరులు " (2015) 6 ఎస్. సి. సి. 287 లో అప్పీలుదారు-ఫిర్యాదుదారు దాఖలు చేసిన ఫిర్యాదుకు అఫిడవిట్ ద్వారా మద్దతు లేదని సమర్పించారు. మా అభిప్రాయం ప్రకారం, పసలేని/నిష్ప్రయోజనమైన ఫిర్యాదులను నివారించడానికి సరైన జాగ్రత్త వహించడం ద్వారా ఈ కేసులో ఈ పరిశీలన చేయబడింది.

10. ప్రస్తుత కేసు, ట్రయల్ కోర్టు జారీ చేసిన ఉత్తర్వు నుండి వెలువడింది, ఈ కోర్టు ఫిర్యాదు మరియు దానికి మద్దతు ఇచ్చే పత్రాలను మరియు అప్పీలుదారు-ఫిర్యాదుదారుడి తరపు న్యాయవాది చేసిన సమర్పణలను కూడా పరిశీలించింది మరియు ప్రాధమికంగా సంతృప్తి చెందిన తరువాత, ఇది Cr.P.C. లోని సెక్షన్ 156 (3) క్రింద దర్యాప్తును నిర్దేశించే తన న్యాయ విచక్షణను ఉపయోగించింది. ముఖ్యంగా Cr.P.C యొక్క సెక్షన్ 482 కింద పరిమిత అధికారాలను ఉపయోగిస్తున్నప్పుడు.అటువంటి ఉత్తర్వు న్యాయమైనది, చట్టబద్ధమైనది మరియు సరైనది కాబట్టి, హైకోర్టు దానిలో జోక్యం చేసుకోకూడదు.

11. ఈ విషయాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకుని, హైకోర్టు జారీ చేసిన వివాదాస్పద ఉత్తర్వును కొట్టివేసి, ట్రయల్ కోర్టు జారీ చేసిన తేదీ30-6-2023 నాటి ఉత్తర్వును పునరుద్ధరించాము.

12. అప్పీల్ తదనుగుణంగా అనుమతించబడింది.

.............న్యాయమూర్తి, (బెలా ఎమ్. త్రివేది)

.........న్యాయమూర్తి, (పంకజ్ మిథల్)

న్యూఢిల్లీ

14మే నెల, 2024.

★★★